

KOMMUNEDELPLAN FOR IDRETT, FRILUFTSLIV OG FYSISK AKTIVITET

05.09.2019

2019-2029

Hvorfor sitte inne når alt håp er ute.

NES KOMMUNE

VEDTATT I NES KOMMUNESTYRE 05.09.2019

Innhold

1	Innledning.....	3
1.1	Bakgrunn og formål	3
1.2	Metode, prosess og organisering	3
1.3	Friluftslivets og idrettens aktører	4
1.4	Medvirkning.....	4
2	Rammer og føringer	4
2.1	Lovverk	4
2.2	Nasjonale føringer	5
2.3	Regionale føringer	7
2.4	Kommunale føringer og forholdet til andre planer.....	8
3	Kommunens mål og strategier	8
4	Status.....	10
4.1	Folkehelse.....	11
4.2	Idrettsanlegg- og aktiviteter	11
4.3	Friluftslivtiltak.....	15
5	Behov for aktiviteter og anlegg	16
6	Organisering, drift og vedlikehold	17
6.1	Ansvarsfordeling.....	17
6.2	Finaniering	18
6.2.1	Statlige midler	18
6.2.2	Kommunale midler	18
6.2.3	Annen ekstern finansiering	19
6.3	Profilering	19
6.4	Samarbeidspartnere - friluftsliv.....	19
7	Vedlegg.....	20
7.1	Prioriterte tiltak 2020 idrettsanlegg/friluftsliv - spillemidler	20
7.2	Uprioritert landtidsplan 2020-2029 idrettsanlegg/friluftsliv - spillemidler.....	20
7.3	Uprioritert langtidsplan 2020-2029 andre tiltak	20
7.4	Definisjoner	20
7.5	Kilder, aktuelle dokumenter	21
7.7	Anleggsoversikt	22
7.8	Temakart	25
7.9	Retningslinjer – tilrettelegging for friluftsliv	25
7.10	Regler og retningslinjer for terrengsykling.....	26
7.11	Liste over aktuelle organisasjoner.....	26

7.12	Standard grunneieravtaler, mal	28
7.13	Drifts- og vedlikeholdsavtale, mal	32
7.14	Friluftsløven og allemannsretten	34

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og formål

Nes kommune har i mange år hatt en plan for idrett og fysisk aktivitet. Handlingsplanen blir rullert årlig og har dannet grunnlag for søknader om spillemidler. Kommunen har god dekning når det gjelder anlegg til organisert idrett og fysisk aktivitet. Det er etablert et godt samarbeid mellom kommunen og idrettsorganisasjonene.

De siste årene har det vært stor aktivitet innen områder som berører friluftslivet, som terrengsykling, skilting og merking av turstier og andre tilretteleggingstiltak, utvikling av Trytetjern friluftsport m.m. En ser eksempler på interessen motsetninger og behov for bedre koordinering. Kommunen har gode naturgitt ressurser for utvikling av friluftsbaserte aktiviteter. Det er mange ildsjeler og det utføres en stor dugnadsinnsats. Det er behov for retningslinjer for etablering av stier og løyper, for skilting og merking, drift og vedlikehold, finansiering ol.

I seinere tid er det åpnet for at også tiltak for tilrettelegging for friluftslivsaktiviteter kan finansieres gjennom spillemidler.

Kommunen ser det som en fordel å ha en samlet plan for idrett og friluftsliv. En kan da bedre se sammenhengen mellom organiserte og uorganisert aktiviteter og anlegg og bruk av midler til ulike typer tiltak.

1.2 Metode, prosess og organisering

Kommunedelplan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet er resultatet av en rullering av Plan for idrett og fysisk aktivitet 2017-2020, vedtatt i kommunestyret 15.12.2016. Kapitler som omhandler friluftsliv er utvidet og omfatter også det en kan kalle en sti- og løypeplan. Planen er utarbeidet som en kommunedelplan i h.h.t. plan- og bygningslovens bestemmelser, men uten juridisk virkning. En forutsetter at planen følges opp i kommuneplanens arealdel, reguleringsplaner og kommunens økonomiplan.

Planarbeidet er forankret i kommunal planstrategi vedtatt 27.04.2016.

Folkehelse er et viktig satsingsområde i Kommuneplanens samfunnsdel vedtatt 21.06.2018. Et av hovedmålene er «Sosial og fysisk aktiv hverdag for alle i nærmiljøet». Samarbeid med frivillig sektor er viktig for å få dette til. Nærfriluftslivet skal prioriteres. Kommunen satser på å bli en ledende sykkeldestinasjon.

Planprogrammet som legger føringer for planarbeidet, er vedtatt i kommuneplanutvalget 24.01.2018. Planen er utarbeidet av kommunen med gode innspill fra aktuelle organisasjoner innenfor idrett og friluftsliv. Buskerud fylkeskommune har også vært en nyttig støttespiller i planarbeidet.

Planen bygger på de krav departementet har satt i «Veileder i kommunal planlegging for idrett og fysisk aktivitet».

Nes kommune har i 2018 sammen med Bodø, Flesberg, Levanger, Steigen og Oppdal vært pilotkommuner for utforming av en veileder for plan for friluftslivets ferdselsårer i regi av Miljødirektoratet. Status som pilotkommune har gitt oss mulighet til å gi innspill til veilederen og å diskutere planarbeidet med andre kommuner. Trøndelag og Buskerud fylkeskommune har også være med i pilotprosjektet.

Planarbeidet er gjennomført av en administrativ arbeidsgruppe med representanter for fagområdene plan, folkehelse, miljø- og byggesak, kultur, oppvekst og kart. Planen behandles politisk i kommuneplanutvalget og kommunestyret.

1.3 Friluftslivets og idrettens aktører

I Nes kommune er det først og fremst frivillige lag og organisasjoner og kommunen selv som er ansvarlig for anlegg og aktiviteter inne idrett og friluftsliv. Vi har et godt samarbeid med Buskerud fylkeskommune. Andre offentlige instanser og private aktører er viktige medspillere. I tillegg er det avgjørende med et godt samarbeid med grunneierne.

Landbrukets organisasjoner er viktige samarbeidspartnere som må tas med i prosesser som angår utvikling av friluftslivstiltak. Den enkelte grunneier skal ha innflytelse på tiltak som berører egen eiendom.

Å oppfylle målsettingene i planen fordrer et godt samarbeid mellom kommunen, frivillige lag og foreninger og private aktører.

Arbeidet frivillige lag og foreninger gjør er en svært viktig del av det forebyggende folkehelsearbeidet. Det bidrar til utvikling av sosialt fellesskap og får alle alders- og befolkningsgrupper i aktivitet. Lag og foreningers innsats innenfor idrett og fysisk aktivitet, spesielt for barn og unge, er formidabel. Det legges ned en stor dugnadsinnsats som har betydelig verdi for lokalsamfunnet.

Kommunen, med sin planleggings- og utviklingsrolle, er bidragsyter sammen med lag, foreninger og private aktører for å nå målsettingene i planen. Kommunen bidrar økonomisk til anleggsutbygging og gjennom driftstilskudd til ulike aktiviteter.

Se vedlegg: liste over aktuelle organisasjoner

1.4 Medvirkning

Alle vel-foreninger i fjellet, sti- og løypelag ol. er invitert til å møte kommunen og komme med skriftlige innspill til planen. Hensynet til barn og unge er ivarettatt ved at tjenesteleder barnehage og tjenesteleder kultur har deltatt i den administrative arbeidsgruppa. Alle aktuelle lag og foreninger har fått tilsendt planen i forbindelse med høringen.

2 Rammer og føringer

2.1 Lovverk

Lovverk som er aktuelt for planarbeidet:

FOLKEHELSELOVEN

I folkehelseloven heter det i § 4 Kommunens ansvar for folkehelsearbeid, 2. ledd:

Kommunen skal fremme folkehelse inne de oppgaver og med de virkemidler kommunen er tillagt, herunder lokal utvikling og planlegging, forvaltning og tjenesteyting.

Kommunedelplan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet er et viktig virkemiddel i kommunens folkehelsearbeid for en planmessig og målrettet utbygging av anlegg for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet og tiltak som fremmer aktivitet gjennom kommunens tjenesteyting.

PLAN- OG BYGNINGSLOVEN

Plandelen av loven har bestemmelser om oppgaver og myndighet i kommunal planlegging, medvirkning, offentlig ettersyn, politisk behandling og vedtak av planer.

KULTURLOVEN

I Lov om offentlige styresmakters ansvar for kulturverksemd (kulturlova) § 4 heter det:

Fylkeskommunen og kommunen skal syta for økonomiske , organisatoriske, informerande og andre relevante verkemiddel og tiltak som fremjar og legg til rette for eit breitt spekter av kulturverksemd regionalt og lokalt.

FRILUFTSLOVEN

Hensikten med Friluftsløven er å verne friluftslivets naturgrunnlag og sikre allmennheten fri ferdsel og opphold i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet, bevares og fremmes. Naturopplevelsen er et karaktertrekk som klart skiller friluftsliv fra andre fritidsaktiviteter. Opplevelsen er en subjektiv verdi som er vanskelig å måle, men som er viktig og bidrar til økt livskvalitet. Det er et mål for den statlige friluftslivspolitikken at barn og unge gis mulighet til å utvikle ferdigheter i friluftsliv.

Se vedlegg 8.11 Friluftsløven og allemannsretten.

PENGESPILL-LOVEN

Spillemidler til anlegg for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet er hjemlet i lov om pengespill. I følge § 10 skal overskudd av spillevirksomhet benyttes bla. til idretts- og kulturformål.

DISKRIMINERINGS- OG TILGJENGELIGHETSLOVEN

Loven har bestemmelser om universell utforming. Det er et krav at idrettsanlegg skal tilfredsstille kravene om universell utforming for å få støtte fra spillemidlene.

2.2 Nasjonale føringer

Mål og rammer for den nasjonale politikken blir formidlet gjennom stortingsmeldinger, rikspolitiske retningslinjer (RPR), rundskriv, bestemmelser for tilskuddsordninger m.v. Begrunnelse for statens medvirkning og støtteordninger til idrettsformål er blant annet:

- glede og mestring
- deltakelse i et fellesskap
- helseperspektivet
- utvikling av barns motoriske ferdigheter

Meld. St. 26 (2011-2012) Den norske idrettsmodellen definerer den overordnede visjonen for statlig idrettspolitik som «idrett og fysisk aktivitet for alle». Den statlige støtten til idrettsformål skal bidra til at følgende mål nås:

1. Alle som ønsker det skal ha mulighet til å drive idrett og fysisk aktivitet i form av trening og mosjon.
2. Den frivillige, medlemsbaserte idretten skal sikres gode rammevilkår for å gi grunnlag for et omfattende og inkluderende aktivitetstilbud. Det legges særlig vekt på å utvikle attraktive tilbud til barn og ungdom.
3. Samfunnet skal være godt tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet.

4. Toppidretten skal styrkes ut fra dens rolle som identitetsskaper og dens bidrag til en positiv prestasjonskultur i det norske samfunn. Toppidrettsutøvere skal derfor gis treningsmuligheter som bidrar til prestasjoner på internasjonalt toppnivå innenfor etisk forsvarlige rammer.

De viktigste virkemidlene for å nå målene er tilskudd fra spillemidlene. Tilskuddene går til bygging av anlegg for idrett og egenorganisert aktivitet, herunder friluftsliv, og til aktivitetsformål gjennom lag og organisasjoner.

De sentrale målgruppene for den statlige virkemiddelbruken er barn og ungdom, personer med funksjonsnedsettelse og inaktive.

Gjennom tildeling av spillemidler legger staten vekt på:

- Noenlunde lik tilgang på anlegg for befolkningen, uavhengig av bosted.
- Prioritere anleggstyper som harmonerer med aktivitetsprofilen til barn og ungdom.
- Anleggstyper som kan brukes av mange og som gir mulighet for uorganisert fysisk aktivitet.

Statlige midler til aktivitet blir i første rekke kanalisert gjennom NIF. Fra og med 2000 er ca. 10% av spillemidlene (LAM) øremerket lokale idrettslags arbeid for barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år).

Idrettslag i Nes kommune mottok i 2018 kr. 206.024 i direkte støtte fra staten (LAM-midler) og kr 222.983 (pr. 2018) gjennom tildeling av overskuddet fra Norsk Tipping (grasrotandelen).

I samme ånd er Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005 – 2009: Sammen for fysisk aktivitet. Oppdatert i 2013:

Aktivitetsnivået i befolkningen er lavt, sosialt skjevfordelt og viser en negativ utvikling.

Undersøkelser på befolkningsnivå viser imidlertid at 7 av 10 trener eller mosjonerer minst en gang hver uke. Turer i skog og mark er den vanligste aktiviteten. Andelen som er fysisk aktive øker med økende sosioøkonomisk status. Aktivitetsnivået synker med økende alder. Fysisk aktivitet som tidligere var en del av arbeid og daglige gjøremål er sterkt redusert. En økning i trening og mosjon de siste tiårene hos noen grupper, kompenserer ikke for kraftig redusert hverdagsaktivitet hos de fleste blant oss. Hovedutfordringen er å øke andelen som oppfyller anbefalingene til fysisk aktivitet og minske omfanget av stillesitting.

En kartlegging gjennomført blant barn og unge i 2005-2006 og en kartlegging i 2011 blant seksåringer, niåringer og 15-åringer, viser at 87 prosent av seksårige jenter og 96 prosent av guttene oppfyller helsemyndighetenes anbefalinger om minst 60 minutter daglig fysisk aktivitet. Blant niåringene hadde 70 prosent av jentene og 86 prosent av guttene et tilfredsstillende aktivitetsnivå i 2011. Dette er en nedgang på fem prosentpoeng fra kartleggingen i 2005-2006. Tilsvarende tall blant 15-årige jenter og gutter er 43 prosent og 58 prosent med en nedgang på fem prosentpoeng blant jentene sammenliknet med 2005-2006. Fra ni til 15-årsalder synker aktivitetsnivået for begge kjønn samlet med om lag 30 prosent, og fra 15 år til 20-årsalder synker aktivitetsnivået ytterligere. En tilsvarende kartlegging blant voksne og eldre i 2008-2009 viser at kun 1 av 5 voksne har et aktivitetsnivå i tråd med faglige anbefalinger om minst 30 minutter daglig fysisk aktivitet. Undersøkelse fra 2014-2015 viser at det ikke har skjedd noen vesentlig endring i aktivitetsnivået siden 2008 – 2009 (det er en liten økning i aktivitetsnivået for kvinner).

For å oppnå fysisk aktivitet i befolkningen er det nødvendig med tiltak innen følgende områder:

- tilrettelegging av fysiske omgivelser med vekt på tilgjengelighet for alle
- bidra til at det finnes lokale lavterskeltilbud og gode muligheter for fysisk aktivitet på fritiden, og på viktige arenaer som barnehage, skole og arbeidsplasser
- motivere til en aktiv livsstil

St. meld. 18 (2015-2016). Friluftsliv. Natur som kilde til helse og livskvalitet:

Nasjonale mål:

- *Friluftslivets posisjon skal ivaretas og videreutvikles gjennom ivaretagelse av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av viktige friluftsområder og stimulerer til økt friluftaktivitet for alle.*

- Naturen skal i større grad brukes som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge.

2.3 Regionale føringer

Strategi for idrett og friluftsliv i Buskerud:

Mål og strategier for idrett og friluftslivet i Buskerud:

Et allsidig, synlig og inkluderende aktivitetstilbud

- Kulturminner som aktivitetsskaper
- Felles standard for merking av turveger og turstier
- Synliggjøring av turmuligheter i nærmiljøet
- Informasjonsarbeid om idrettstilbud
- Åpne idrettsanlegg
- Varierte og fleksible aktivitetstilbud

Attraktive areal og anlegg for hele befolkningen

- Være best i landet på skilting og merking av turtrasèer
- Brukervennlig, naturvennlig, estetisk og robust tilrettelegging av friluftslivsområder
- Et universelt utformet friluftslivsområde i hver kommune
- Sikre viktige friluftsområder og skape attraktive friluftslivsarenaer
- Nærmiljøanlegg i tilknytning til skoler
- Anlegg som følger trendene i aktivitetsbildet
- Idrettsanlegg med stort brukspotensiale

Økt kunnskap gjennom dialog og erfaringsutveksling

- Allemannsretten skal holdes i hevd
- Kunnskapen om økonomisk tilskuddsordninger skal økes
- Framheving av de gode eksemplene til bruk flere steder
- Smartere, mer innovative og billigere idrettsanleggsbygging

Styrke frivillige organisasjoner

- stimulere til samarbeid og koordinering
- Informasjonsarbeid om tilskuddsordninger
- Stimulere friluftslivet til sterkere representasjon
- Store idrettsarrangement
- Styrke idrettsutviklingen med utgangspunkt i fylkets regioner
- Økt kunnskap om økonomiske tilskuddsordninger
- Strategisk tilrettelegging av idrettens organisasjonsledd

Knytte Buskerud opp mot prosjekter som bidrar til økt aktivitet

- Være offensiv overfor nasjonale prosjekter som bidrar til økt aktivitet i Buskerud
- Sette idrett og friluftsliv på dagsorden i større utviklingsprosjekter som har konsekvenser for utviklingen av idrett og friluftsliv
- Bidra til at frivillige organisasjoner settes i posisjon til å samarbeide med det offentlige for å oppnå felles målsettinger

Vedtatt av hovedutvalg for regionalutvikling Buskerud fylkeskommune 29.01.2014

Handlingsplan for folkehelsearbeid i Hallingdal, vedtatt av Nes kommunestyre 13.09.2018.

Tiltak hentet fra planen:

- Årlige regionale gå- og sykkelaksjoner i skolene
- Tilrettelegge for nærfriluftsliv for alle brukergrupper / universell utforming, flerbruksanlegg
- Utlånsordning for fritidsutstyr

- Tilrettelegging for gode møteplasser. Eksempel åpen idrettshall
- Økt samarbeid mellom skole og idrettslag. Eks. «Aktiv 365». Mulige lærerstøttene tiltak: Den naturlig skolesekken, Friluftsråds uteskole.
- Oppvekstsektoren følger nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider. Idrettslag og andre frivillige lag har fokus på sunt kosthold.

2.4 Kommunale føringer og forholdet til andre planer

Kommuneplanens samfunnsdel 2018-2030

En av kommunens hovedutfordringer er behov for økt hverdagsaktivitet i befolkningen. Et hovedmål for kommunen er derfor en sosial og fysisk aktiv hverdag for alle i nærmiljøet.

Et annet mål er å utvikle Nesbyen til en ledende sykkeldestinasjon innen 2025.

Mål og strategier i kommuneplanens samfunnsdel knyttet til idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet er søkt videreført og utdypet i Kommunedelplan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet.

Folkehelsenotatet er et vedlegg til Kommuneplanens samfunnsdel og utdyper kommunens utfordringer innen folkehelse.

Plan for idrett og fysisk aktivitet 2017-2020

Kommunedelplan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet er en revidert utgave av Plan for idrett og fysisk aktivitet 2017-2020. Den nye planen har større fokus på friluftsliv enn tidligere plan. Det er en forutsetning at føringer og tiltak i denne planen innarbeides i kommunens arealplaner, både kommuneplan og reguleringsplaner og i kommunens handlingsplan og budsjett.

Kommuneplanens arealdel og kommunedelplaner for Nesbyen og for Natten og Tverrlie.

Det er en forutsetning at føringer og tiltak i Kommunedelplan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet innarbeides i kommunens arealplaner når disse blir rullert. Arealbruk og lokalisering av nye anlegg til idrett og friluftsliv må avklares i kommuneplaner og reguleringsplaner.

Trafikksikkerhetsplan

Tiltak på gang- og sykkelveger ligger inne i trafikksikkerhetsplanen med handlingsplan. Dette er viktige tiltak også for friluftslivet. Gang- og sykkelveger er viktige for å sikre trygg og sikker adkomst til friluftsområdene.

Friluftslivskartlegging

Kommunen gjennomførte i 2017 en kartlegging av kommunens friluftsområder. Kartleggingen legges til grunn for denne planen. Kartene finnes i naturbase: <https://kart.naturbase.no/>.

3 Kommunens mål og strategier

Visjon:

Friluftsliv og idrett for alle – for samfunn og næring

Effektmål og strategier:

1. Økt fysisk aktivitet for alle.

- a) Det skal være attraktivt å gå og sykle for alle og flere skal gå og sykle mer.
- b) Økt hverdagsaktivitet.
- c) Samarbeide med organisasjoner og frivillige
- d) Tilbud om lavterskel-aktiviteter nær der folk bor og oppholder seg.
- e) Videreutvikle frisklivs-tilbudet
- f) Nærfriluftslivet prioriteres

2. Økt bruk av idrettsanlegg og friluftsområder.

- a) Ferdsel i utmark kanaliseres gjennom miljøvennlig og bærekraftig tilrettelegging.
- b) Flere gruppetilbud og arrangementer
- c) Vedlikehold og investeringer i eksisterende idrettsanlegg prioriteres foran nyanlegg.
- d) Avklare roller og ansvar mellom kommunen, frivillige organisasjoner og næringslivet.
- e) Barn, ungdom og eldre prioriteres.

3. Friluftsliv skal være et viktig opplevelsprodukt for reiselivet og bidra til å utvikle nye arbeidsplasser i kommunen.

- a) Utvikle guida tur- og aktivitetstilbud.
- b) Utvikle en god infrastruktur av stier, løyper og utendørs aktivitetsområder ved alle større hytteområder.

4. Nesbyen skal utvikles til å bli ledende terrengsykkeldestinasjon innen 2025.

- a) Utvikle en sterkere lokal sykkelkultur.
- b) Tilby unike og varierte sykkelopplevelser av høy kvalitet.
- c) Etablere et variert tilbud av bærekraftige sykkelstier innen 2025.
- d) Være en aktiv bidragsyter i den regionale sykkelsatsingen i Halingdal.

Resultatmål:

1. En fysisk aktiv befolkning

- a) 4 km nye gang- og sykkelveger innen 2025.
- b) Vedtatt plan for hovedvegnettet for sykkel i 2020.
- c) Alle skoler og barnehager skal fortsette å ha tilgang til gode friluftsområder og utstyr for fysisk aktivitet.
- d) Etablere ordning for utlån av utstyr til fritid og friluftsliv

2. Anlegg for idrett og friluftsliv

- a) Alle hovedstier skal være skiltet og merket i h.h.t. Merkehåndboka innen 2025.
- b) Trytetjern friluftsport videreutvikles som kommunens viktigste nærfriluftsområde og møteplass for alle brukergrupper.
- c) Lavterskeltilbud for uorganisert aktivitet ved idrettsanlegget og i sentrumsområder.
- d) Vedlikehold av Nesbyen idrettssenter – økte bevilgninger
- e) Ny kunstgrasbane

3. Friluftsliv, reiseliv og arbeidsplasser

- a) Nes profileres som er friluftslivskommune i alle tilgjengelige medier.
- b) Minst 1 sammenhengende turrute, skiltet og merket, fra hvert hytteområde.
- c) Etablere minst 15 nye arbeidsplasser knyttet til friluftslivsaktiviteter.
- d) Gondolbane fra Nesbyen sentrum til Syningen etablert innen 20xx.

4. Ledende sykkeldestinasjon

- a. Sykkelbygd innen 2022.
- b. 10.000 sykkel dager innen 2025
- c. Aktiv deltakelse i Tråkk'n roll.
 - a) 30 km bærekraftige sykkelstier bygget innen 2025
 - b) Sykkelløype fra Syningen til Nesbyen sentrum etablert innen 2022.

4 Status

Følgende er tiltak er realisert/har fått bevilget spillemidler i 2017 og 2018:

- 2017: Ballbinge, Nesbyen barnehage kr 139.000. Turvei, Trytetjern kr 500.000.
- 2018: Terrengsykkelsti v/Trytetjern kr 300.000

Medlemsutvikling i lag og foreninger 2012-2018:

Lag/organisasjon	2012	2016	2018
Nesbyen Idrettslag	923	772	785
Bromma Idrettslag	110	130	134
Nesbyen Pistolklubb		71	77
Nesbyen golfklubb	356	374	402
Nes Jakt- og fiskeforening	180	226	218
Nes og Bromma skytterlag	196	190	197
Hallingdal fotballklubb (medlemmer fra Nes)		29	21
SUM	1765	1792	1834

*Mangler tall for Nesbyen pistolklubb og Hallingdal fotballklubb i 2012

Aktivitet pr. 2018

Idrettsgrein	Aktive under 19 år	Aktive over 19 år	Totalt
Fotball	208	5	213
Handball	122	0	122
Alpint	9	0	9
Orientering	10	20	30
Friidrett	19	0	19
Skiskyting	0	0	0
Skyting	48	149	197
Pistolskyting		77	77
Langrenn	146	20	166
Hopp	0	0	0
Golf	42	360	402
Snowboard			
Mosjon			Mangler tall
Sykling		28	28
Totalt	604	659	1263

4.1 Folkehelse

En befolkningsframskriving basert på tall fra SSB viser at en kan forvente en betydelig endring i alderssammensetningen i Nes fram mot 2040. Det vil si at andelen eldre øker. Behov for økt hverdagsaktivitet er en av hovedutfordringene for å oppnå bedre folkehelse hos kommunens innbyggere (Folkehelsenotatet datert 27.04.2018). Sentrumsnære, merke turstier, rekreasjonsområder i sentrum og merke turstier i fjellområdene er aktuelle tiltak.

Organisert aktivitet i idrettslag ol. er spesielt viktig for barn og unge.

Gode uteområder og egnede lekeapparater i barnehagene øver opp barnas motorikk. Det er viktig med personale som liker å være ute og delta i barnas aktiviteter.

Skolen har en målsetting om at det skal være minst 30 minutter med fysisk aktivitet hver dag. Barneskolen har i dag tilbud om daglig fysisk aktivitet. Ungdomsskolen har 3 timer fysisk aktivitet pr. uke. Nesbyen IL og SFO har et samarbeid om økt fysisk aktivitet i skolefritidsordningen. Ungdom og ansatte ved SFO får aktivitetslederkurs av Buskerud Idrettskrets.

Friskliv er et populært lavterskeltilbud til voksne. Frisklivsentralen skal være en pådriver og aktør for å medvirke til å synliggjøre gevinsten av fysisk aktivitet og riktig kosthold.

Ungdata 2017: 70 % av ungdomsskoleelevene i Nes er aktive i et idrettslag. For Buskerud og hele landet er tallet 63 %. 88 % av elevene synes at tilbudet av idrettsanlegg der de bor er bra. (71 % i Buskerud, 72 % i hele landet). 93 % av ungdommene i Nes trener minst en gang i uka. (83 % i Buskerud og i hele landet). Videregående skole: Det finnes ikke tall for Nes spesifikt, men undersøkelsen viser at 69% av elever på Ål videregående skole trener minst en gang pr. uke. For Gol videregående skole oppgir 79% av elevene at de trener minst en gang pr. uke.

Kommunen er godt utbygd med gang- og sykkelveger i Nesbyen sentrum, ca. 11 km i alt. Men det er fortsatt strekninger som mangler.

Utlånsbua

Utlånsbua startet våren 2019, med en kommunal ansatt som driftsansvarlig. Dette er et gratistilbud hvor alle kan låne fritidsutstyr (både sommer- og vinterutstyr). Tilbudet er etablert i det gamle apoteket. Tiltak er et samarbeid mellom Nes kommune, Nesbyen idrettslag og Frivilligsentralen.

4.2 Idrettsanlegg- og aktiviteter

Ski

Det er et variert tilbud av skianlegg i kommunen, både for alpint, hopp og langrenn. Den organiserte langrennssporten har tatt seg veldig opp i løpet av de siste tre årene. Dette gjelder primært for unge under 13 år. Lysløyper i Nesbyen sentrum og på Bromma er et bra trenings- og mosjonstilbud.

Idrettslagene sørger for jevnlig oppkjøring og preparering av lysløypene. Kommunen bidrar med økonomisk støtte på kr 28.500 (pr. 2019) for å dekke strømutfgifter til lys.

Kommunen har et stor nett av skiløyper i fjellet, kjørt med tråkkemaskin. Dette arbeidet utføres av løypelag, velforeninger og privatpersoner. Kommunen bidrar med midler, kr 250.000 (pr. 2019) til hovedløypene på vest- og østsida.

Alpinidretten har få utøvere på konkurransenivå.

I Nes finnes det flere hoppbakker (Storetoppen hoppanlegg – Arnegårdsbakken – Støbakken – hoppbakke ved tidl. Rukkedalen skole – Brøtobaken), men flere av disse er ikke i tilfredstillende stand. Kun Brøtobakken og Arnegårdbakken er egnet for hopping.

Storetoppen hoppanlegg: Anlegget bør i løpet av de nærmeste årene få en handlingsplan som beskriver utnyttelsen av området.

Skyting

Skyting er en av de mest populære idrettsgrenene i kommunen og det finnes flere skytebaner både ute og inne.

Skyttere har fått forbedret anleggsforholdene på Trytetjern, ved montering av elektroniske skiver og oppgradering av standplass. Det vil også bli utbedring av 200-metersbane, slik at det kan arrangeres større stevner (norgescup).

Orientering

6 områder i kommunen er kartlagt og brukes jevnlig av orienteringsgruppene. Det er et aktivt og oppegående orienteringsmiljø i Nes kommune. Aktiviteten er delt mellom mosjonstiltak og konkurranser, med hovedvekt på det første.

Det er nødvendig med en revidering av kartene hvert 5.-10.år for å holde disse à jour. Like viktig som revidering er det å få kartlagt nye områder.

Orienteringsgruppa i Nesbyen IL står for turorienteringstilbudet som blir flittig brukt.

Friidrett

På Nesbyen idrettssenter har friidretten gode trenings- og konkurransebetingelser. Men anlegget bærer preg av at det er over 20 år gammelt. Noe rehabilitering er nå nødvendig for å opprettholde en tilfredsstillende standard.

Det er etablert et lite, men aktivt friidrettsmiljø på Nes.

Fotball

Fotball er fortsatt den største barne-/ungdomsidretten i Nes når det gjelder antall aktive.

Treningsmengden og det sportslige nivået i aldersklassen 13 – 16 år er relativt høyt. Fotballen har gode trenings-/kampfasiliteter, men det er behov for enda en trenings-/kampbane (kunstgress) hvis nivået skal økes.

Håndball

Håndballen er den tredje største idrettsgrenen blant barn og unge i Nes kommune, og har gode treningsbetingelser i idrettshallen.

Svømming

Svømmebassenget på Nes ungdomsskole holder god standard. Bassenget blir primært benyttet av elever på barne- og ungdomsskolen og er åpent for alle på torsdags- og fredagskveldene.

Dans

Tilbud om moderne og klassisk dans gis i regi av Nes Kulturskole. Det er et populært tilbud.

Mosjonsidretter

I 9 måneder av året blir Nesbyen Idrettshall brukt mye til mosjonsaktivitet (fotball /aktivitet for funksjonshemmede).

Idrettshallen er stort sett i bruk fra klokken 08.30 til 22.30 fra mandag til fredag. Helgene: Lørdager er det fast aktivitet 9.30 til 12.30 og etter det er det håndball og bursdager. Søndager er det håndball og bursdager på dagtid og fast fotballtrim kl. 19-21 på kveld.

I tilknytning til Mortensløkka ungdomshus er det en ball-løkke (basketball og volleyball) som blir brukt noe på sommerstid.

Gruppetimer foregår på Nesbyen Gym. Dette er et populært tilbud, primært blant kvinner. Spinning og styrketrening foregår også på samme sted og benyttes av en god del.

Det fins i Nes kommune et stort og variert tilbud av løyper og turstier. Turstiene/løypene er av varierende kvalitet. Mange av løypene/turstiene har blitt merket i de senere årene. Det finnes også kart og beskrivelser over mange av løypene/turstiene (www.ut.no).

Golf

I 2003 ble det tatt initiativ til dannelsen av Nesbyen Golfklubb. Klubben har i dag 402 medlemmer (pr. 2018). Golf spilles på Nesbyen Golfbane, vakkert beliggende i fjellterreng v/Nesbyen alpinsenter.

Skøyter

Pr. 2019 er det kun på aktivitetsområdet i boligfeltet Sahara at det legges is.

Nes mangler en stor skøytebane med muligheter for lengdeløp og ishockey.

Terrengsykling

Omfanget av terrengsyklister i Nesbyen har vokst betraktelig de siste årene. Nesbyen IL har en undergruppe for syklistene, men det meste av aktiviteten er uorganisert. Terrengsykkeltilbudet er kjent på landsbasis, og stiene i kommunen tiltrekker seg både lokale, regionale og nasjonale brukere. Terrengsykling er også et godt, uorganisert aktivitetstilbud til kommunens innbyggere. Syklingen foregår både øst og vest for Nesbyen og i fjellområdene.

Det er høsten 2018 etablert en pump-track-bane i Nesbyen sentrum. Denne er åpen for alle.

Anlegg

Regionale anlegg.

Forslag til plan for regionale anlegg er sendt til regionrådet for behandling og vedtak.

Kommunale anlegg.

En oversikt over bruk av kommunale midler og spillemidler til idretts- og friluftslivsanlegg fra 1994 til 2018, anleggsdekning pr. 1000 innbygger og oversikt over anlegg til idrett og friluftsliv i kommunen ligger under pkt. 8 Vedlegg.

Tabellene viser at det er et omfattende og variert tilbud av idrettsfasiliteter. En rekke idrettsgreiner er godt dekket med idrettsanlegg. Tall fra Ungdataundersøkelsen i 2017 viser at ungdommene opplever idrettsanleggene i kommunen som svært bra (51 %) eller nokså bra (37%).

Det er mulig å dyrke mange sommer- og vinteridrettsgreiner i kommunen.

Helt sentralt i denne sammenheng står Nesbyen Idrettssenter. De økonomiske rammene til drift og vedlikehold har stort sett fulgt prisutviklingen de siste årene. I 2009 overtok Nesbyen IL driftsansvaret for Nesbyen idrettssenter.

Etter flere års drift må det slås fast at idrettslaget skjøtter anlegget på en god og effektiv måte.

Aktiviteter

Barn og unge

Ca. 50% av kommunens barn og unge mellom 6 og 19 år driver med organisert idrett (tall fra undersøkelse i 2008). Det finnes ikke oppdaterte tall for aktivitet, men hvis man legger tallmateriale fra 2008 til grunn, viser det seg følgende klare tendenser:

- I aldersgruppen fra 6 til 13 år er andelen langt høyere. Men på årsbasis utgjør aktivitetsmengden (treningsmengden) ikke en gang en time per uke!
- I aldersgruppen 14 til 19 år faller andelen av organiserte unge dramatisk, men treningsmengden holder seg stabil. Forklaringen er: Få unge trener regelmessig, men de som trener, trener mye mer. Den helsemessige og fysiske forskjellen mellom unge blir urovekkende stor!
- I aldersgruppen 18 til 19 år er organisasjonsgraden liten.

Voksne

- Nesbyen IL har mosjonsgrupper: balltrim damer, fotballtrim herre, sykling. Preparering av lysløyper/skiløyper gjør at det er tilbud om langrenn hele vinteren.
- Nesbyen Gym – er et privat treningssenter med treningsapparater for egentrening, tilbud om spinning og ulike gruppetreninger.
- Turgrupper – det er flere ulike turgrupper organisert av lag og foreninger eller private.

Eldre

- Det finnes pr. i dag noe organisert idrettsaktivitet/mosjonsaktivitet for eldre. Pensjonistforeningen tilbyr leikarring og gymnastikk ukentlig. Det er spinning-gruppe og gruppetimer i Nesbyen Gym.

Personer med helseutfordringer

- En gruppe bevegelseshemmede har en gang pr. uke gymnastikk/ballspill i idrettshallen.
- Friskliv har gruppetilbud for fysisk aktivitet

Generelt:

Hvor stor den uorganiserte aktiviteten/mosjonsaktiviteten er, finnes det ikke oppdaterte tall for.

4.3 Friluftslivtiltak.

Sommerstier

Kommunen har minst 580 km med sommerstier. De fleste av disse er beskrevet som turruter i www.ut.no og en del er skiltet og merket. Se pkt. 8 Vedlegg.

Kommunen har vært en aktiv deltaker i Turskiltprosjektet fra 2013 til det avsluttes ved utgangen av 2018. Det er innvilget i alt 21 søknader til skilting og merking av turstier. 13 ulike organisasjoner har stått bak søknadene. Prosjektet er finansiert av Gjensidigestiftelsen og Buskerud Fylkeskommunen (75 %) og Nes kommune (25%). Det er bevilget totalt kr. 1.058.425,- til Turskiltprosjektet i Nes. I tillegg kommer en betydelig dugnadsinnsats anslått til et tilsvarende beløp. Alle stiene er merket i h.h.t. Merkehandboka og det er inngått vedlikeholdsavtaler med alle søkere.

I følge statens Handlingsplan for friluftsliv skal det i 2019 igangsettes et flerårig prosjekt med formål å fremme planlegging, skilting og merking av sammenhengende nettverk av turstier i kommunene. Kartfesting av trasèene vil være et sentralt element. Denne planen vil være et godt grunnlag for å fremme nye søknader som kan bidra til å gjøre kommunens turrutenettverk enda bedre.

Sykkel

Det er gode naturgitte forutsetninger for å drive med terrengsykling i Nes, en aktivitet som har blitt svært populært. Kommunen har deltatt i det regionale prosjektet Tråkk'n roll og har gjennom det fått god faglig bistand til å utvikle terrengsykkeltilbudet. Det er anlagt sykkeløype på Trytetjern godt egnet for barn, terrengsykkelløyper (down-hill) nedover liene fra Trytetjern mot sentrum og pump-track i Nesbyen sentrum. I Natten/Tverrlia-området jobbes det med flere sykkeltrasèer. Det er planlagt en lang sykkelsti fra Syning og ned til Nesbyen sentrum og det legges til rette for sykkelsti på Myking kombinert med tidligskiløype. I tillegg er det populært med uorganisert sykling på stier rundt Nesbyen sentrum og i fjellet. Kommunen har ambisjoner om å bli en ledende terrengsykkeldestinasjon innen 2025. Dette stiller stor krav både til kommunen, frivillige organisasjoner og næringslivet.

Kommunen vil satse på økt bruk av sykkel generelt i kommunen og ser dette som en naturlig forlengelse av satsingen på terrengsykling. For å få veiledning og gjennomslagskraft til å gjennomføre en slik satsing inngår kommunen en sykkelbygdavtale med fylkeskommunen og Statens Vegvesen.

I 2019 har kommunen 11 km gang- og sykkelveger i sentrumsområdene.

Trytetjern friluftsport

Trytetjern er kommunens viktigste nærfriluftsområde. I de siste årene er det gjennomført en rekke tiltak som parkeringsplass, sykkelsti (Trytettråkket), universelt utformet turveg, rasteplass, fiskebrygge, gapahuk, sandvolleyballbane og oppgradering av badeplassen. Trytetjern er også et godt utgangspunkt for turstier og sykkeløyper.

Kultur og friluftsliv

Nes Historielag har bidratt til at flere historiske turruter er skiltet og merket, som Postvegen og Drifteslepa.

I Kunstlandskap Nesbyen kan en vandre i kunstnernes fotspor fra Nesbyen sentrum, langs Rukkedøla og forbi Hallingdal museum. Stien med 23 staffelier ble åpnet i 2018.

Turskiløyper

Nes kommune har et svært godt nett av turskiløyper. Ca. 450 km kjøres opp hver vinter, en stor del med tråkkemaskin. Det er frivillige lag og organisasjoner og reiselivsbedrifter som har ansvar for organisering og finansiering av løypekjøringen. Kommunen bevilger inntil 200.000 kr. til løypekjøring til gjennomgangsløypene Hallingdalsløypa og Eventyrløypa. Kommunen har ikke lagt føringer på hvor løypestraséene skal ligge, men har tillit til at de som har ansvar for løypekjøringen gjør dette på best mulig måte. En forutsetter at grunneiere gir samtykke til motorisert ferdsel over sin eiendom, jf. motorferdselloven § 10. Det er også nødvendig med grunneiers samtykke ved skilting og merking, anlegging av bruer eller andre installasjoner. Se mer informasjon under pkt. 8 Vedlegg.

Profilering av Nes som friluftlivskommune

Nesbyen Turist- og næringsservice (NTN) har gjennom flere år bidratt til å profilere Nes som en friluftslivskommune. På sine nettsider er det lagt ut en rekke turforslag både vinter og sommer, lette og krevende turer, fiskemuligheter og terrengsykling. NTN har også bidratt til å legge ut mange turruter på www.ut.no. Topp-turer i Nes med klippekort på turmålene er en populær aktivitet. Arrangementer og aktiviteter i løpet av året : Kjerringsleppet (vinter og høst), Beiamarsjen, Bygdekvinnelagets onsdagsturer, Bringenatten opp, terrengsykkelarrangementer m.m.

Hallingdølen har i flere år hatt en fast spalte med Ukas tur. Der har også Nes presentert turruter.

Hytteutbygging

I mars 2019 var det registrert 3825 hytteenheter i kommunen, inkludert ca.300 seterbuer som i mange tilfeller benyttes som hytte/feriested. Friluftsliv er en av de viktigste aktivitetene for folk på hytta. Det settes stor krav til kvaliteten og tilgjengeligheten på stier og løyper. Nes har som mål og styrke sin posisjon som hytte- og reiselivskommune, bla. ved å tilrettelegge for videre utvikling av hytteområdene med god infrastruktur. Stier, løyper og andre aktivitetstilbud som alpinanlegg, golfbane, sykkeløyper ol., er en viktig del av infrastrukturen i hytteområdene.

5 Behov for aktiviteter og anlegg

Tabellen under viser en vurdering av ulike aktiviteter og hvilke tilbud som bør prioriteres framover.

1. Turgåing. Målet er å skilte og merke alle hovedturstier.
2. Tursykling. Sykkelsatsing er et hovedmål for kommunen.
3. Terrengsykling. Det er et mål å anlegge flere tilrettelagte terrengsykkelstier.
4. Badeplasser. Trytetjern er et prioritert område.
5. Kunstgrasbane. Prioritert idrettsanlegg.

Aktiviteter	Anlegg	Målgrupper					Funksjonsh.
		0-6 år	7-15 år	16-30 år	30-70 år	>70 år	
Aking							
Alpin							
Bading, friluft	😊						😊
Ball-leik (ballbinge)							
Ball-leik (Liten ball-løkke/bane)							
Basketball							
Dans							
Feltskyting (ute)							
Fotball gras							
Fotball, kunstgras	😊						
Friidrett							
Golf							
Hestesport							
Hundekjøring							
Håndball							
Klatring							
Langrenn							
Langrenn (lysløype)							
Leirdueskyting							
Orientering							
Pistolskyting (inne)							
Pistolskyting (ute)							
Pumpracksykling							
Rifleskyting							
Sandvolleyball							
Skihopping							
Skileik							
Skiskyting							
Skyting (inne)							
Skøyteløp							
Svømming							
Terrensykling	😊		😊	😊	😊		
Trim, styrketrening	😊						
Turgåing	😊						
Tursykling	😊		😊	😊	😊		
Svært gode tilbud							
Tilfredsstillende/noe mangelfullt							
Dårlig tilbud							
Ikke aktuelt							
Prioriteres	😊						

6.

6 Organisering, drift og vedlikehold

6.1 Ansvarsfordeling

Internt i kommunen:

Saker som omhandler anlegg for idrett, mosjon og friluftsliv fremmes i hovedsak gjennom utvalget for oppvekst, skole og kultur (OSK). Det samme gjelder for tilskudd til idretts- og frilftsaktiviteter og anlegg.

Enhet for kultur har saksbehandlingsansvaret for:

- Langsiktig planlegging av idrettsanlegg, friluftsanlegg og nærmiljøanlegg. Planlegging utføres sammen med teknisk enhet
- Prioritering av søknader om spillemidler (sammen med teknisk enhet)
- Tilskudd til idretts- og frilftsaktiviteter og anlegg.

Teknisk enhet har saksbehandlingsansvaret for:

- Langsiktig planlegging av friluftsanlegg og nærmiljøanlegg
- Byggesaksbehandling knyttet til alle anlegg/prosjekter
- Bygging av kommunale utendørs idretts- og friluftsanlegg
- Bygging av kommunale innendørs idrettsanlegg

Eksterne aktører:

Nesbyen IL:

- Drifter og vedlikeholder Nesbyen idrettssenter. Idrettssenteret eies av Nes kommune.
- Tildeling av tid på Nesbyen idrettssenter.

Idrettslagene driver i hovedsak idrettsaktivitetene i Nes. Flere lag eier egne anlegg som de driver og vedlikeholder selv.

Frilfts-, mosjons- og skyteaktiviteter drives av andre organisasjoner og uformelle grupper. Flere organisasjoner eier egne anlegg som de driver og vedlikeholder selv.

Velforeninger, løypelag ol. Flere slike organisasjoner har engasjert seg i å merke og skilte stier og løyper. Alle som har mottatt midler gjennom Turskiltprosjektet har inngått vedlikeholdsavtaler med kommunen se vedlegg under pkt. 8.

6.2 Financiering

6.2.1 Statlige midler

Fylkeskommunen forvalter de statlige friluftsmidlene i tillegg til en pott med fylkeskommunale midler til friluftsliv. I tillegg kan det søkes om spillemidler til flere anleggstyper innen friluftsliv.

Spillemidler til bygging og rehabilitering av anlegg til idrett og friluftsliv skal bidra til en infrastruktur som gir befolkningen mulighet til å drive både egenorganisert aktivitet og aktivitet i regi av den frivillige medlemsbaserte idretten. Bestemmelsene om tilskudd til anlegg for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet oppdateres årlig og har vilkår for tildeling av spillemidler til ordinære anlegg for idrett og fysisk aktivitet og til nærmiljøanlegg.

6.2.2 Kommunale midler

Kommunen har en samarbeidsavtale med støtte til Nesbyen idrettslag for drifting av Nesbyen idrettsanlegg.

Kommunen yter bidrag til oppkjøring av skiløyper til hovedløypene Hallingdalsløypa og Eventyrløypa.

Kommunen gir tilskudd til enkelttiltak etter søknad, f. eks. Terrengsykkelprosjekt og Syningenstien.

Andre kommunale midler til idrett og friluftsliv settes av i budsjettet ved den årlige behandlingen med utgangspunkt i handlingsplanen for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet som rulleres årlig.

6.2.3 Annen ekstern finansiering

Tilskuddsportalen gir oversikt over andre finansieringskilder, som f.eks. Gjensidigestiftelsen og Sparebankstiftelsen.

6.3 Profilering

Nesbyen Turist- og næringsservice AS markedsfører en rekke aktiviteter i kommunen knyttet til friluftsliv og fysisk aktivitet.

Vinter i Nesbyen

Sommeraktiviteter i Nesbyen

Vandreturer i Nes

Terrengsykling i Nesbyen

Aktiviteter

6.4 Samarbeidspartnere - friluftsliv

Grunneiere

Grunneier har disposisjonsretten over egen grunn og er derfor en sentral aktør i planlegging, tilrettelegging og utvikling av alle friluftslivstiltak. Grunneierlag, sameier og utmarkslag er sammenslutning av private grunneiere som forvalter eiendommene med for eksempel, jakt-, fiske- og beiterettigheter. Flere av disse driver også tilrettelegging for friluftsliv gjennom skilting og merking av turruter og andre tiltak i utmarka.

Løypelag, velforeninger ol.

Disse gjør en stor jobb bl.a. gjennom oppkjøring av skiløyper, skilting og merking av turruter og andre tilretteleggingstiltak innen friluftslivet.

Idrettslag

Nes idrettslag bidrar gjennom å tilrettelegge og drifte turruter og sykkelløper. NIL har en aktiv o-gruppe som i tillegg til o-løp og trening også organiserer tur-orientering og setter ut turposter.

Andre organisasjoner

Nes historielag har i flere år skitet og merket historiske turruter som Postvegen og Drifteslepa og andre turstier i kommunen.

Nesbyen Turist- og næringssservice AS har beskrevet en rekke turruter og markedsfører disse aktivt gjennom sine hjemmesider og på turkort som kan fås bl.a. på Turistkontoret. NTN har også bidratt til at svært mange turruter i kommunen er lagt ut på www.ut.no med løypebeskrivelse og kart.

7 Vedlegg

7.1 Prioriterte tiltak 2020 idrettsanlegg/friluftsliv - spillemidler

7.2 Uprioritert landtidsplan 2020-2029 idrettsanlegg/friluftsliv - spillemidler

7.3 Uprioritert langtidsplan 2020-2029 andre tiltak

7.4 Definisjoner

- ❖ **Idrett** – fysisk aktivitet hvor en stimulerer både fysiske, mentale og sosiale egenskaper. Idrett innebærer ofte en form for konkurranse mot et bestemt mål eller mot andre utøvere.
- ❖ **Organisert idrett** – idrett som drives i regi av et idrettslag, idrettskrets eller særforbund som tilhører Norges idrettsforbund (NIF) og skytterlag eller skyttersamlag som tilhører det frivillige Skyttervesen (DFS).
- ❖ **Uorganisert idrett** – idrett som drives av personer eller grupper som ikke er medlem av NIF. Uorganisert idrett drives på egenhånd eller sammen med andre.
- ❖ **Fysisk aktivitet** – alle kroppslig bevegelse produsert av skjelettmuskulatur som resulterer i en vesentlig økning av energiforbruket utover hvilenivå.
- ❖ **Mosjon** – fysisk aktivitet hvor helse og velvære er den primære hensikten med aktiviteten. Mosjon drives både i organiserte og uorganiserte former.
- ❖ **Friluftsliv** – opphold og fysisk aktivitet i friluft med sikte på miljøforandring og naturopplevelse.
- ❖ **Ferdselsåre** – trasè for ferdsel som er synlig i terrenget i den sesongen som er aktuell for bruk.
- ❖ **Turruter** – skilta, merka og kartfesta trasèer for ferdsel i den sesongen som er aktuell for bruk.
- ❖ **Tursti** – tydelig, smalt og sammenhengende tråkk i terrenget, som har oppstått gjennom bruk og aktiv tilrettelegging.
- ❖ **Turveg** – opparbeidet og sammenhengende ferdselsåre med jevn og fast toppdekke i minst 1,2 m bredde.
- ❖ **Turløyper (ski)** – ferdselsårer på snødekt mark som jevnlig trækkes eller prepareres, eller som merkes og kvistes, som trasèer for vinterferdsel.
- ❖ **Natur- og kulturstier** – turruter, turstier eller turveger som gir opplysninger om kulturhistoriske eller naturfaglige emner, hovedsakelig gjennom skilting og merking.
- ❖ **Idrettsanlegg:**
 - **Flerbruksanlegg** – anlegg som egner seg for flere ulike idretter/aktiviteter og benyttes av mange ulike aktører. Eks. idrettshall for flere typer idretter, fotballbane og friidrettsanlegg, felles garderobeanlegg ol.
 - **Spesialanlegg** – spesielt tilrettelagt for en idrettsgren og drives i hovesak av en organisert idrett. Eks. spesialanlegg for skiskyting.
 - **Nærmiljøanlegg** – anlegg eller områder tilrettelagt for uorganisert idrett/fysisk aktivitet, gjerne i tilknytning til bo- og/eller oppholdsområder. Områdene skal være

allment tilgjengelig og beregnet på uorganisert fysisk aktivitet, primært for barn og unge, men også for lokalbefolkningen for øvrig. Egenorganisert fysisk aktivitet skal ha førsteprioritet. Området kan unntaksvis brukes til organsiert idrettsaktivitet. Eks. sandvolleyballbane, ball-løkke, korte stier/turveger ol.

- **Ordinære anlegg** – tilskuddsberettigede (spillemidler) anlegg, vanligvis knyttet til konkurranse og treningsvirksomhet for idrettsorganisasjonene. Eks. idrettshall, fotballbane, svømmehall, lengre stier/turveger.
- **Nasjonale anlegg** – anlegg tilrettelagt for internasjonale idrettsarrangementer. Nes har ingen slike anlegg.

7.5 Kilder, aktuelle dokumenter

- Plan for idrett og fysisk aktivitet 2017-2020, Nes kommune
- Kommuneplanens samfunnsdel, Nes kommune
- Kommuneplanens arealdel og kommunedelplaner for Nesbyen og Natten og Tverrlie
- Trafikksikkerhetsplan. Nes kommune
- Friluftslivskartlegging. Nes kommune
- Veileder i kommunal planlegging for idrett og fysisk aktivitet (Dep.)
- Folkehelseloven
- Plan- og bygningsloven
- Kulturloven
- Friluftsloven
- Pengespill-loven
- Diskriminerings og tilgjengelighetsloven
- Meld. St. 26 (2011-2012) Den norske idrettsmodellen
- Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005-2009: Sammen for fysisk aktivitet. Oppdatert 2013.
- Rapport: Statlig idrettspolitikk inn i en ny tid. 2016
- St. meld. 18 (2015-2016) Friluftsliv. Natur som kilde til helse og livskvalitet
- Mål og strategier for idrett og friluftsliv i Buskerud 2014
- Handlingsplan for folkehelsearbeid i Hallingdal. 2018

7.7 Anleggsoversikt

Eksisterende idrettsanlegg i Nes:

	Navn	Kategori	Type	Eier
1	Nes barne- og ungdomsskole Nærmiljøanlegg	Aktivitetsanlegg	Ulike småanlegg	Nes kommune
2	Nesbyen Gym	Aktivitetsanlegg	Trim, styrke	
3	Rotegårdløypa	Alpinanlegg	Alpinbakke	Nesbyen alpinsenter AS
4	Nesbyen alpinsenter Tilbringeren	Alpinanlegg	Alpinbakke	Nesbyen alpinsenter AS
5	Tverrløypa	Alpinanlegg	Alpinbakke	Nesbyen alpinsenter AS
6	Nesbyen Alpinsenter Syningløypa 2	Alpinanlegg	Alpinbakke	Nesbyen alpinsenter AS
7	Nattenløypa	Alpinanlegg	Alpinbakke	Nesbyen alpinsenter AS
8	Nesbyen alpinsenter Hjarteløypa	Alpinanlegg	Alpinbakke	Nesbyen alpinsenter AS
9	Barnebakken	Alpinanlegg	Alpinbakke	Nesbyen alpinsenter AS
10	Nesbyen Alpinsenter Syningløypa 1	Alpinanlegg	Alpinbakke	Nesbyen alpinsenter AS
11	Nesbyen Alpinsenter Halvfipe	Alpinanlegg	Alpinbakke	Nesbyen alpinsenter AS
12	Nystølen Alpinbakke	Alpinanlegg	Alpinbakke	Nystølkroken
13	Elverhøy varmtvannsbasseng	Bade- og svømmeanlegg	Svømmebasseng	Nes kommune
14	Nes ungdomsskole svømmebasseng	Bade- og svømmeanlegg	Svømmebasseng	Nes kommune
15	Nesbyen idrettssenter	Flerbrukshall	Normalhall	Nes kommune
16	Nesbyen idrettssenter	Fotballbane	Fotballbane gras	Nes kommune
17	Nesbyen idrettssenter	Fotballbane	Fotballbane gras	Nes kommune
18	Nesbyen idrettssenter	Fotballbane	Kunstgrasbane	Nes kommune
19	Nesbyen idrettssenter	Fridrettsanlegg	Kunststoffbane	Nes kommune
20	Trytjetjern badeplass	Friluftslivsanlegg	Badeplass	Nes kommune
21	Nesbyen ridesenter	Hestesportsanlegg	Stall	Olaf Brenno
22	Nesbyen Golf	Golfbane	Golfbane	
23	Nesbyen idrettssenter	Idrettshus	Lagerbygg	Nes kommune
24	Bromma idretts- og grendehus	Idrettshus	Fleraktivitetssal	Nes og Bromma Skytterlag, Bromma IL, Bromma ungdomslag
25	Sambruksbygg	Idrettshus	Klubbhus	Nes og Bromma Skytterlag/Bromma IL/Bromma ungdomslag
26	Bromma idrettshus garasje	Idrettshus	Lagerbygg	Nes og Bromma Skytterlag/ Bromma IL/ Bromma ungdomslag
27	Lagerbygg (tråkkemaskin)	Idrettshus	Lagerbygg	Bromma idrettslag
28	Svangtjern o-kart	Kart	Orienteringskart	Bromma idrettslag/Nesbyen idrettslag
29	Bromma orienteringskart	Kart	Orienteringskart	Bromma idrettslag
30	Trytjetjern 1	Kart	Orienteringskart	Nesbyen idrettslag
31	Synstevann-Myking	Kart	Orienteringskart	Nesbyen idrettslag
32	Driftsslapa o-kart	Kart	Orienteringskart	Nesbyen idrettslag
33	Trytjetjern 2	Kart	Orienteringskart	Nesbyen idrettslag
34	Todalen	Kart	Orienteringskart	Nesbyen idrettslag
35	Briskebyen ball-løkke	Mindre ballanlegg	Liten ball-løkke/bane	Briskebyen Velforening
36	Brøtobakken ball-løkke	Mindre ballanlegg	Liten ball-løkke/bane	Bromma idrettslag
37	Bromma sandvolleyballbane	Mindre ballanlegg	Sandvolleyballbane	Bromma idrettslag
38	Nes barneskole, ballbinge	Mindre ballanlegg	Ballbinge	Nes kommune
39	Nesbyen barnehage	Mindre ballanlegg	Ballbinge	Nes kommune
40	Mortensløkka nærmiljøanlegg	Mindre ballanlegg	Liten ball-løkke/bane	Nes kommune
41	Kveimskogen ball-løkke	Mindre ballanlegg	Liten ball-løkke/bane	Nes kommune
42	Mortensløkka	Mindre ballanlegg	Basketballbane	Nes kommune
43	Nystølen kjelkebakke	Ski- og alpinanlegg	Akebakke	Nystølkroken
44	Brøtobakken	Skianlegg	Hoppbakke	Bromma idrettslag
45	Bromma lysløype	Skianlegg	Skiløype	Bromma idrettslag
46	Bromma skiskytteranlegg	Skianlegg	Skiskytteranlegg	Bromma idrettslag
47	Liodden lysløype	Skianlegg	Skiløype	Lie grendeforening
48	Kærsin skileikbakke	Skianlegg	Skileikanlegg	Nesbyen idrettslag
49	Nes lysløype	Skianlegg	Skiløype	Nesbyen idrettslag
50	Arnegårdsbakken	Skianlegg	Hoppbakke	Nes jakt- og fiskeforening
51	Trytjetjern sentralskytebane	Skyteanlegg	Leirduebane (ute)	Nes jakt- og fiskeforening
52	Trytjetjern sentralskytebane	Skyteanlegg	Riflebane (ute)	Nes og Bromma Skytterlag
53	Bromma miniatyrskytebane	Skyteanlegg	Skytebane (inne)	Nes og Bromma Skytterlag
54	Trytjetjern pistolbane	Skyteanlegg	Feltskytebane (ute)	Nesbyen pistolklubb
55	Trytjetjern pistolbane	Skyteanlegg	Pistolbane (ute)	Nesbyen pistolklubb
56	Tinghuset pistolbane/miniatyrskytebane	Skyteanlegg	Skytebane (inne)	Nesbyen pistolklubb/Nes og Bromma skytterlag
57	Nesbyen sentrum pumptrack	Sykkelanlegg	Pumptrack	Nesbyen idrettslag
58	Storetoppen	Sykkelanlegg	Sykelbane	

Tabellen under viser bruk av kommunale midler og spillemidler til idretts- og friluftslivsbygg fra 1994 til 2018:

	Kommunale midler		Spillemidler	
1994	kr	649 830,00	kr	1 793 000,00
1995	kr	1 554 216,00	kr	1 952 000,00
1996	kr	846,00	kr	584 000,00
1997	kr	30 000,00	kr	756 000,00
1998	kr	40 000,00	kr	-
1999	kr	-	kr	-
2000	kr	-	kr	-
2001	kr	2 348 000,00	kr	70 000,00
2002	kr	200 000,00	kr	-
2003	kr	199 000,00	kr	27 000,00
2004	kr	-	kr	-
2005	kr	-	kr	346 000,00
2006	kr	4 919,00	kr	105 000,00
2007	kr	154 915,00	kr	-
2008	kr	-	kr	35 000,00
2009	kr	-	kr	147 000,00
2010	kr	-	kr	-
2011	kr	-	kr	14 000,00
2012	kr	-	kr	-
2013	kr	35 755,00	kr	-
2014	kr	60 900,00	kr	-
2015	kr	101 291,00	kr	-
2016	kr	1 482 856,00	kr	820 000,00
2017	kr	661 000,00	kr	625 000,00
2018	kr	216 638,00	kr	300 000,00
	kr	7 740 166,00	kr	7 574 000,00

Stausoversikt – anleggsdekning (pr. 1000 innbyggere):

Anleggsgruppe	Antall anlegg	Anleggsdekning
Badeplasser	1	0,35
Helsesportsanlegg	1	0,35
Skytebaner (inne/ute)	9	3,15
Klubbhus	2	0,7
Orienteringskart	6	2,1
Skole/nærmiljøkart	5	1,75
Idrettsparker	1	0,35
Idrettshaller	1	0,35
Samfunnshus med idrettsfunksjon	2	0,7
Skoleanlegg/kroppsoøvingsrom	2	0,7
Alpinbakker	10	3,5
Nærmiljøanlegg	11	3,5
Svømmehaller	2	0,7
Svømmebasseng ute	0	
Hoppbakke	2	0,7
Skiløype	22	7,7
Tursti	29	10,15
Klatrevegg	1	0,35
Treningssenter	1	0,35

Kilde: Kultur og kirkedepartementets register over idrettsanlegg og spillemiddelsøknader.

Leke- og rekreasjonsområder:

	Daa
Briskebyen barnehage	9,0
Friskussen barnehage	2,3
Bålplassen/Knertentreet	60,6
Tøllemo	1,0
Trollskogen	9,4
Eventyrskogen	21,2
Briskebyen Vel	1,5
Kveimskogen Vel	22,8
Dalenfeltet Vel	0,6
Sykkelparken dalen	2,5
Basenget	5,7
Skoleplassen	10,5
Uteområde skolen	426,7
Mortensløkka	2,3
Gartnerløkka/pumptrack	2,1
Føssan	67,6
Elvefaret barnehage	2,5
Nebyen barnehage	3,5
Flomparken	4,2
sorenskrivergården	2,4
Jerpevegen	0,6
Sahara	1,7
Grimsgårdskogen	1,0
Grimsgårdskogen 2	0,4
Rukkedalen oppvekstsenter	4,0
	666,1

Kilde: Friluftslivskartleggingen

7.8 Temakart

- Kart over idrettsanlegg m.m.
- Kart over turruter (sommer)
- Kart over skiløyper

7.9 Retningslinjer – tilrettelegging for friluftsliv

Generelle retningslinjer

Det skal inngås avtale om drift og vedlikehold med alle organisasjoner ol. som mottar kommunale midler til friluftslivstiltak i utmark.

Det skal inngås grunneieravtaler mellom tiltakshaver og grunneier når det gjelder skilting og merking av turruter og skiløyper og når det anlegges andre fysiske innretninger i utmark, eks. gapahuker, broer ol. Dette er et vilkår for at det skal kunne gis kommunalt tilskudd til tiltaket.

Skilting og merking skal skje i h.h.t. Merkehåndboka. Kommunen skal sette dette som vilkår i søknader om tilrettelegging eller økonomisk støtte.

Tiltak som krever terrenginngrep med avvik på mer enn 1 m fra opprinnelig terrengnivå er søknadspliktig i h.h.t. plan- og bygningsloven. Når det er aktuelt å benytte maskinelt utstyr for å utføre tiltaket, er dette søknadspliktig i h.h.t. motorferdselloven

Turruter

Utgangspunkt for turrutene som er vurdert i planen, er NTN`s turrutebeskrivelser, turruter som er skiltet og merket i Turskiltprosjektet, turruter som er lagt inn i www.ut.no, kartverkets tur- og friluftsbaser og opplysninger fra organisasjoner og enkeltpersoner.

Sykeltrasèer

Retningslinjer

Prinsipper for bærekraftig stiutvikling skal benyttes i Nes kommunen er retningsgivende i kommunens egen saksbehandling (reguleringsplaner, dispensasjoner, byggesaker) og når kommunen gir råd og veiledning til utbyggere og grunneiere.

Jf. vedtak i teknisk utvalg 29.08.2017 sak 38/17.

Andre fysiske tiltak

Bygningsmessige tiltak i utmark som parkering, gapahuker, sitteplasser, grillplasser m.m. kan kreve dispensasjon fra kommuneplanens arealdel. Tiltak som krever terrenginngrep større enn 1 m er søknadspliktig i h.h.t. plan- og bygningsloven

7.10 Regler og retningslinjer for terrengsykling

1. **All sykling skjer på eget ansvar.** Terrengsykling i naturen er forbundet med en viss risiko.
2. **Opptre hensynsfullt og varsomt.** Syklisten må unngå å volde skade eller ulempe for andre brukere, miljø eller dyreliv. Senk farten når du møter syklist og andre stibrukere.
3. **Avpass farten etter forholdene.** Ta høyde for egne ferdigheter og uforutsette hendelser. Kjør rolig på første turen og bli kjent med utstyr og stien.
4. **Følg skilting og merking.** Sett deg godt inn i sti- og graderingsbeskrivelser. Velg sti etter ferdighetsnivå. Følg anbefalt kjøreretning der dette er gjeldende.
5. **Syklisten har vikeplikt.** Syklist som kommer bakfra har ansvaret for å unngå kollisjon. Vær særlig aktsom når du kjører inn i eller krysser en sti.
6. **Gå ut av stien ved stopp.** Stopp aldri på trange eller uoversiktlige steder. Er du til fots i opparbeidede sykkelstier, plikter du å være særlig oppmerksom.
7. **Bruk sikkerhetsutstyr.** Hjelm er påbudt og annen sikkerhetsutstyr anbefales. Sørg alltid for at sykkelen er i god stand. Sjekk bremsesystem og hjul.
8. **Ta vare på stien.** Unngå unødvendig slitasje. Ikke lås bakhjulet. Naturlige stier er ekstra sårbare og her ferdes også andre brukergrupper. Vis særlig hensyn.

7.11 Liste over aktuelle organisasjoner

Organisasjon	Kategori	Anlegg	Aktiviteter
Nes historielag	Forening	Turruter, historiske turstier	
Nesbyen Idrettslag	Idrettslag	Idrettshall, fotballbaner, friidrettsbane, lysløype	Fotball, håndball, langrenn, sykkel, m friidrett, arrangementer, stevner ol.
Bromma idrettslag	Idrettslag	Lysløpe, skiskytteranlegg	Langrenn, skiskyting, friidrett, arrangementer, stevner ol.
Ytre Nes løypelag	Løypelag	Skiløyper, turruter	Løypekjøring
Buvasstølan sti- og løypelag	Løypelag	Skiløyper, turruter	Løypekjøring
Nes Østmark sti- og løypeforening	Løypelag	Skiløyper, turruter	Løypekjøring
Nes Nordmark løypelag	Løypelag	Skiløyper, turruter	Løypekjøring
Nes fjellheim sti- og løypelag	Løypelag	skiløyper	Løypekjøring
Nesbyen Alpiner AS	Privat	Alpinanlegg	Åpent anlegg
Nystølkroken	Privat	Alpinbakke, akebakke	Åpent anlegg
Nesbyen Golf	Privat	Golfbane	Golf for medlemmer
Nesbyen Gym	Privat	Treningssenter	For medlemmer
Nes og Bromma Skytterlag	Skytterlag	Skytebaner	Skytetrening ute og inne, arrangementer, stevner ol.
Nesbyen Pistolklubb	Skytterlag	Skytebaner	Skytetrening ute og inne, arrangementer, stevner ol.
Briskebyen Velforening	Velforening	Turstier	
Børgaset grendelag	Velforening	Skiløyper, turruter	
Trondrudmarka Vel	Velforening	Skiløyper, turruter	
Liemarka Vel	Velforening	Skiløyper, turruter	Løypekjøring
Thoenmarka Hyttevelforening	Velforening	Skiløyper, turruter	
Skålsrudstølen Vel	Velforening	Turruter	

7.12 Standard grunneieravtaler, mal

Eksempelavtaler for tilrettelegging og merking av turruter og skiløyper

AVTALE OM TILRETTELEGGING OG MERKING AV TURSTIER

Oppdatert per mai 2013

Mellom _____ (grunneieren) som grunneier av eiendommen

_____ gnr. ____ bnr. ____ i _____ kommune

og _____ (tilretteleggeren)

(Alternativt mellom grunneierlag/utmarkslag eller tilsvarende og tilrettelegger.)

1. Avtalens omfang

Avtalen er primært beregnet brukt mellom grunneiere og frivillige organisasjoner, friluftsråd og kommuner ved tilrettelegging og merking av turstier til friluftsbruk i utmark.

Dersom stien berører innmark, avtales dette i punkt 11.

2. Definisjon

Med turstier menes her traseer for ferdsel til fots som er ryddet for vegetasjon, men uten, eller med liten, grad av opparbeidelse av grunnen. De er vanligvis merket, og bredden er minimum 0,5 m.

Den eller de stier som omfattes av avtalen, er markert med rød strek på vedlagte kart.

3. Rydding, merking og skilting.

Tilretteleggeren gis rett til og har ansvar for rydding, merking og skilting av turstier slik det framgår av vedlagte kart (jfr pkt 2), samt vedlikehold av denne (jfr. pkt. 4). Dette skal skje på en slik måte at det ikke medfører skade på skog og omfatter normalt:

- Rydding av vegetasjon i traseen. Stien kan ryddes i inntil 2 m bredde mellom trestammene alt etter forholdene på stedet. Felling av trær krever særskilt samtykke fra grunneieren.
- Mindre tiltak i grunnen (fjerning av stein og stubber, enkle tiltak for å lede vannsig), samt utlegging av bru/klopp eller kavlelegging.
- Merking som kan bestå av maling på trær, varde eller stake/påle som er satt ned i bakken.
- Skilting og oppsett av informasjonstavler som kan settes opp der det er behov for slike. Plassering av tavler skal godkjennes av grunneier og mulig fellesbruk vurderes.

Rydding, merking og skilting skal skje i samsvar med Merkehåndboka utgitt av Den Norske Turistforening, Friluftsrådenes Landsforbund og Innovasjon Norge, 2013.

Der stien krysser gjerder som er nødvendige for dyrehold, skal tilretteleggeren sørge for at det etableres grind eller gjerdeklyver.

4. Vedlikehold

Tilretteleggeren gis rett til og har ansvar for å vedlikeholde merkingen, stien og de innretninger som er anlagt som ledd i denne. Tilretteleggeren skal da følge samme regler som i pkt.3. Tilrettelegger har ansvar for rydding av søppel.

Tilrettelegger påtar seg ansvaret for et visst oppsyn med mer besøkte rasteplasser, særlig med hensyn til trefellinger, kvistbryting, bålrensing, forsøpling o.l. som kan skade grunneiers interesser eller naturgrunnlaget. Eventuelt grovt skadeverk skal meddeles grunneier umiddelbart for videre oppfølging

5. Skogsdrift og annen næringsutøvelse.

Grunneierens næringsutøvelse begrenses ikke av avtalen. Før igangsetting av arbeid som vil vanskeliggjøre bruk av stien, skal grunneier varsle tilrettelegger, som om nødvendig sørger for informasjon til brukerne. Om nødvendig blir partene enige om midlertidig omlegging av stien. Det vises for øvrig til Skogbruksloven og eventuell skogsertifisering for eiendommen.

6. Omlegging av stien

I avtaleperioden kan både grunneieren og tilretteleggeren kreve omlegging av stien når det er nødvendig av hensyn til grunneier eller friluftsbuker. Slik omlegging krever enighet mellom partene, men samtykke skal ikke kunne nektes uten saklig grunn.

7. Erstatning

Det ytes ikke erstatning til grunneieren for de tiltak avtalen omfatter. Der merking og tilrettelegging medfører dokumentert økonomisk tap for grunneieren, kan det ytes erstatning etter særskilt overenskomst, som skal framgå av punkt 11.

8. Varighet

Denne avtalen gjelder i 10 år og fornyes automatisk for 10 år ad gangen dersom ingen av partene har sagt den opp ett år før avtaletidens utløp.

9. Opphør

Ved opphør av avtalen plikter tilretteleggeren å fjerne anlegg, skilt og andre innretninger, med mindre annet avtales.

Samtidig forplikter tilretteleggeren seg til å avlyse eventuell tinglysing.

10. Tvister

Eventuelle tvister om forståelsen av denne avtalen skal avgjøres ihht Lov om tvistemål.

11. Spesielle forhold

_____, ____/____ 20____

Grunneier

For tilretteleggeren

Tinglysing

Dersom partene finner det formålstjenlig kan denne avtalen tinglyses som heftelse på eiendommen gnr.____, bnr.____ på tilretteleggerens bekostning.

_____, ____/____ 20____

Grunneier

For tilretteleggeren

Kontaktinformasjon grunneier (navn, adresse, tlf, e-post):

Kontaktinformasjon tilrettelegger (navn, adresse, tlf, e-post):

Avtalen er anbefalt av Den Norske Turistforening, Friluftsrådenes Landsforbund, Friluftslivets fellesorganisasjon, Norges Fjellstyresamband, Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund, Norskog, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Statskog og Norsk Allmenningsforbund, mai 2003, og oppdatert mai 2013. Direktoratet for naturforvaltning og Kulturdepartementet har godkjent avtalen til bruk i forbindelse med søknad om statlige friluftslivsmidler og spill

AVTALE OM TILRETTELEGGING OG MERKING AV SKILØYPER MED INNTIL 4 METERS BREDDE

Oppdatert mai 2013

Mellom _____ (grunneieren) som grunneier av eiendommen
_____ gnr. ____ bnr. ____ i _____ kommune og
_____ (tilretteleggeren)

(Alternativt mellom grunneierlag/utmarkslag eller tilsvarende og tilrettelegger.)

1. Avtalens omfang

Avtalen er primært beregnet brukt mellom grunneiere og frivillige organisasjoner, friluftsråd og kommuner ved tilrettelegging og merking av skiløyper til friluftsbruk i utmark. Dersom løypen går over innmark, kan det settes begrensninger for tyngre løypepreparering pga fare for isbrann. Dette avtales eventuelt i pkt. 13.

2. Definisjon.

Med skiløyper etter denne avtalen menes:

Løyper klasse A:

Disse løypene er ikke beregnet for maskinell preparering, men kan kjøres igjennom med snøskuter. De kan ha en største ryddebredde mellom trestammene på 2 meter. Slik løype bør i minst mulig grad ha preg av å være bearbeidet trasé. Disse løypene er merket med tynn, stiplet rød strek på kartet.

Løyper klasse B:

Disse løypene er beregnet for snøskuterpreparering, men kan leilighetsvis kjøres gjennom med prepareringsmaskin. De kan ha en største bredde mellom trestammene på 3 meter. Disse løypene er merket med tynn, rød strek på kartet.

Løyper klasse C:

Dette er hovedløyper, beregnet for prepareringsmaskin. De kan ha en største ryddebredde mellom trestammene på 4 meter. Etter avtale med grunneier kan det utføres maskinell planering på mindre strekninger. Disse løypene er merket med tykk, rød strek på kartet.

For alle løypeklasser gjelder at man etter avtale med grunneier kan sikre løypene tilstrekkelig snødekke gjennom oppkvisting eller fjerning av nærstående trær. Tilsvarende gjelder for nødvendig utvidelse i skarpe svinger eller svinger i bratt terreng.

Andre løyper:

For lysløyper, turrennløyper og andre bredere hovedløyper forutsettes inngått særskilt avtale. Avtalen er ikke beregnet for sesongmessig kvisting av skiløyper i fjellet.

3. Rydding, merking og skilting.

Tilretteleggeren gis rett til og har ansvar for rydding, merking og skilting av løyper, jf løypeklasse i pkt 2, samt vedlikehold av disse (jfr. pkt. 5). Dette skal skje på en slik måte at det ikke medfører skade på skog og omfatter normalt:

- * Rydding av vegetasjon i traseen, jf avtalt løypeklasse. Felling av trær krever særskilt samtykke fra grunneieren.

- * Mindre tiltak i grunnen (fjerning av stein og stubber, enkle tiltak for å lede vannsig), samt utlegging av bru/klopp eller kavlelegging.

- * Merking som kan bestå av maling på trær, eller på stake/påle som er satt ned i bakken.

- * Skilting og oppsett av informasjonstavler som kan settes opp der det er behov for slike.

Plassering av tavler skal godkjennes av grunneier og mulig fellesbruk vurderes.

Rydding, merking og skilting skal skje i samsvar med Merkehandboka utgitt av Den Norske Turistforening, Friluftsrådernes Landsforbund og Innovasjon Norge, 2013.

4. Preparering

Maskinell preparering kan skje på grunnlag av avtalt/foreliggende løypekart. Eventuelle avvik må klareres med grunneier før iverksettelse. Det skal utvises særlig hensyn til plantefelt og ungskog.

5. Vedlikehold, nyanlegg og omlegginger.

Alt slikt arbeid utføres og bekostes normalt av tilrettelegger. Der det ligger til rette for det skal en tilstrebe løsninger som begge parter kan ha nytte av. I slike tilfeller avtales nærmere om deling av arbeid og kostnader. Arbeidet skal utføres på en måte som gir minst mulig skade på trær eller redusert skogproduksjon. Nyttbart virke felles, kvistes, kappes og behandles etter grunneiers anvisning. Nødvendig virke til klopper søkes utvist vederlagsfritt av grunneier. Drenering og planering i løypetraseen kan foretas etter særskilt avtale. Grinder, klopper og gjerder som må fjernes skal settes opp igjen etter endt skisesong. Forslag til nyanlegg og omlegginger av eldre løypetraseer skal forelegges og godkjennes av den enkelte grunneier. I slike tilfeller skal en tilstrebe løsninger som både kan gagne friluftslivet og skogbruket. Det anbefales at andre friluftsg- og naturvernorganisasjoner gis anledning til å uttale seg til nyanlegg og omlegginger. Disse bør inviteres til befarings dersom prosjektene kan være kontroversielle. Kommunen skal kontaktes hvis terrengarbeidene er av et omfang som kan utløse søknadskrav etter Plan- og bygningsloven.

6. Skogsdrift og annen næringsutøvelse.

Grunneiers næringsutøvelse begrenses ikke av avtalen. Før igangsetting av arbeid som vil vanskeliggjøre bruk av skiløypa, skal grunneier varsle tilrettelegger, og i samarbeid med denne sørge for informasjon til brukerne. Om nødvendig blir partene enige om midlertidig omlegging av løypa. Det vises for øvrig til Skogbruksloven og eventuell skogsertifisering for eiendommen.

7. Oppsyn, rasteplasser m.v.

Tilrettelegger påtar seg ansvaret for et visst oppsyn med mer besøkte rasteplasser, særlig med hensyn til trefellinger, kvistbryting, bålbrekking, forsøpling o.l. som kan skade grunneiers interesser eller naturgrunnlaget. Eventuelt grovt skadeverk skal meddeles grunneier umiddelbart for videre oppfølging.

8. Omlegging av skiløype i avtaleperioden.

I avtaleperioden kan både grunneieren og tilretteleggeren kreve omlegging av løypa når det er nødvendig av hensyn til grunneier eller friluftsbukkerne. Slik omlegging krever enighet mellom partene, men samtykke skal ikke kunne nektes uten saklig grunn.

9. Erstatning

Bruk av skiløype i henhold til Friluftslovens bestemmelser og/eller merking av løyper gir ikke grunnlag for vederlag. Det ytes ikke erstatning til grunneieren for de tiltak avtalen omfatter. Der merking og tilrettelegging medfører dokumentert økonomisk tap for grunneieren, kan det ytes erstatning etter særskilt overenskomst, som skal framgå av punkt 13.

10. Varighet

Denne avtalen gjelder i 10 år og fornyes automatisk for 10 år ad gangen dersom ingen av partene har sagt den opp ett år før avtaletidens utløp.

11. Opphør

Ved opphør av avtalen plikter tilretteleggeren å fjerne anlegg, skilt og andre innretninger innen ett år, med mindre annet avtales. Samtidig forplikter tilretteleggeren seg til å avlyse eventuell tinglysing.

12. Tvister

Eventuelle tvister om forståelsen av denne avtalen skal avgjøres ihht Lov om tvistemål.

13. Spesielle forhold

_____,
_____/____ 20____

Grunneier

For tilretteleggeren

Tinglysing

Dersom partene finner det formålstjenlig kan denne avtalen tinglyses som heftelse på eiendommen gnr._____, bnr._____ på tilretteleggerens bekostning. _

_____, ____/____ 20____

Grunneier

For tilretteleggeren

Kontaktinformasjon grunneier (navn, adresse, tlf, e-post):

Kontaktinformasjon tilrettelegger (navn, adresse, tlf, e-post):

Avtalen er anbefalt av Den Norske Turistforening, Foreningen til Ski-Idrettens Fremme (Skiforeningen), Friluftsrådenes Landsforbund, Friluftslivets fellesorganisasjon, Norges Fjellstyresamband, Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund, NORSKOG, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Statskog og Norsk Allmenningsforbund, april 2005 og oppdatert mai 2013. Direktoratet for naturforvaltning og Kulturdepartementet har godkjent avtalen til bruk i forbindelse med søknad om statlige friluftslivsmidler og spillemidler.

7.13 Drifts- og vedlikeholdsavtale, mal

AVTALE OM DRIFT OG VEDLIKEHOLD AV TURSTIER I NES KOMMUNE

Avtalens innhold og omfang

Avtalen gjelder stier og løyper i Nes kommune der det er gitt støtte til skilting og merking fra Nes kommune, Buskerud fylkeskommune og Gjensidigestiftelsen (Turskiltprosjektet).

Nes kommune og xxxx Velforening inngår avtale om drift- og vedlikehold av sti/løper. Velforeningen forplikter seg til å vedlikeholde merking, skilt og infotavler som er satt opp med støtte av turskiltprosjektet i h.h.t. til søknad.

Avtalens varighet – oppsigelse

Avtalen gjelder fra xx.xx.xx til xx.xx.xx. Etter dette fornyes avtalen automatisk for et år av gangen dersom ingen av partene har sagt opp avtalen et år før avtaletidens utløp.

Samarbeid

Partene utpeker hver sin ansvarlige kontaktperson overfor den andre parten. Partene forplikter seg gjensidig til å informere hverandre om forhold som er av betydning for avtalen.

Dato: xx.xx.xx

Nes kommune

Xxxxx Velforening

7.14 Friluftsloven og allemannsretten

Allemannsretten gir som utgangspunkt enhver rett til å ferdes og oppholde seg i utmark uavhengig av hvem som er grunneier. Retten består av tre hovedelementer. Ferdselsretten, oppholdsretten og høstingsretten. Ved siden av retten til ferdsel, opphold og høsting, innebærer allemannsretten en plikt til å ferdes hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet. Dette betyr at man ved ferdsel ikke skal påføre skade eller ulempe for eier, bruker, miljøet eller andre.

Allemannsretten gjelder i hovedsak i utmark. Skille mellom hva som regnes som innemark og utmark er derfor viktig for å forstå hvor det er lov å ferdes. I friluftsloven gjøres dette rede for slik:

Som innmark eller like med innmark reknes i denne lov gårds plass, hustomt, dyrket mark, engslått og kulturbeite samt liknende områder hvor allmenhetes ferdsel vil være til utilbørlig fortrenghet for eier eller bruker. Udyrkete, mindre grunnstykker som ligger i dyrket mark eller engslått eller er gjerdet inn sammen med slikt område, reknes også like med innmark. Det samme gjelder område for industrielt eller annet særlig øyemed hvor allmenhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrenghet for eier, bruker eller andre. Med utmark mener denne lov udyrket mark som etter foregående ledd ikke reknes like med innmark.

Innmark er som hovedregel all dyrket jord: åker, eng, kulturbeite, hage, gårds plasser, hustomter og industriareal. Det som ikke regnes som innmark er utmark.

Om ferdselsretten

Allemannsretten gjelder som hovedregel alle andre steder enn innmark, i tillegg på frossen eller snødekt åker og eng mellom 15. oktober og 30. april. Oppstår det skade på marken i dette tidsrommet, kan grunneier forby ferdselen.

Retten til ferdsel i innmark er begrenset både med hensyn til tid og sted. Sommerstid må man holde seg til veger eller stier i innmark hvis de fører til utmark, men uten å passere gjennom gårds plass eller over hustomt eller på annen måte være til fortrenghet for eier eller bruker. Formuleringen «ferdsel til fots» omfatter også ferdsel med ski.

På veg og opparbeidet sti på innmark som fører til utmark er det fra 2012 lov til å ri, kløve, sykle og ake. Dette gjelder likevel ikke på en naturlig sti som fører til utmark. Skillet mellom naturlig og opparbeidet sti er derfor viktig for å vite om det er lov til å ri, kløve, sykle eller ake på en trasè. I forarbeidene til loven er dette forklart slik:

Med opparbeidet sti menes en ferdselsåre der det er gjennomført mer eller mindre omfattende terrenginngrep som f.eks. påkjøring av grus/pukk, klopping av bekk eller legging av planker over myr, for å lette ferdsel og evt. hindre skader på omkringliggende natur/dyrket mark. Opprinnelsen til stien kan f. eks. være dyretråkk, barnetråkk eller merking av en ferdselsåre som etter noe tidsbruk har behov for opprusting.

Ferdsel til fots er tillatt både på naturlige og opparbeidede stier gjennom innmark, under forutsetning av at ferdselen skjer uten å passere gjennom gårds plass eller over hustomt eller på annen måte være til utilbørlig fortrenghet eller ulempe for eier eller bruker. Skogplantefelt var fram til 2012 regnet som innmark, men har nå status som utmark. Ferdsel skal likevel skje på en hensynsfull og varsom måte uten å påføre skade på skogplantefeltet. Det er viktig å være oppmerksom på at stier kan kun gå i innmark når de er tilførselsårer til utmark.

Om ferdselskultur og allemannplakatene

Selv om det er rett til fri ferdsel og opphold i norsk natur, innebærer ikke dette en frihet uten grenser. Friluftslovens § 11 gir en generell bestemmelse om ferdselskultur, som gjelder for alle typer ferdsel og opphold i naturen. Det stilles krav om at man ved ferdsel eller opphold «*på annen manns grunn eller sjøen utenfor, skal opptre hensynsfullt og varsomt, for ikke å volde skade eller ulempe for eieren, bruker eller andre, eller påføre miljøet skade*». Hensynet til miljøet ble tatt inn i Friluftsloven ved revisjon i 1996 og gjelder både natur og dyr.

Du skal alltid, enten du ferdes i innmark eller i utmark, lukke grunder etter deg og vise hensyn til dyr som beiter. Ved ferdsel med hund skal båndtvang respekteres.

Merking og tilrettelegging av stier og løyper

Utgangspunktet er at alle fysiske tilretteleggingstiltak krever grunneiers tillatelse. Dette innebærer opparbeidelse, merking og visse typer arbeid på stier, skiløyper og rasteplasser. Det er derfor viktig at tiltakshaver går i dialog med grunneier så tidlig som mulig i slike prosesser. Dette gjelder også der det offentlige er grunneier.

Kommunen kan i henhold til friluftsloven § 35, merke, varde, kloppe og iverksette andre mindre tiltak for å lette ferdselen i utmark. Selv om dette kan utføres uten tillatelse, skal grunneier eller bruker, varsles før tiltaket settes i verk. Kommunen kan også gi organisasjoner som har til formål å fremme reise- og/eller friluftsliv, rett til å varde og merke bestemte ruter og turstier i utmark. Før kommunen gjør vedtak etter § 35 skal det føres forhandlinger mellom grunneier og tiltakshaver, samt at et eventuelt inngrepsløyve kun skal gjelde enkelttilfeller etter søknad og kan ikke gis på generelt grunnlag. Større inngrep og bakkeplanering faller utenfor området for § 35. Ved inngåelse av grunneieravtaler, kan det ofte være et ønske fra grunneier om en omlegging av traséen. Dette bør reguleres gjennom avtalen som inngås.

Grunneier skal kontaktes dersom du ønsker å:

- Hugge friske trær til for eksempel en gapahuk.
- Tilrettelegge for allmenheten ved for eksempel å sette ut orienteringskasser, bygge og forsterke stier, bygge bruer eller klopper, sette opp skilt eller sette opp andre permanente tiltak.
- Arrangere idrettsstevner og lignende med mange deltakere og tilskuere. Her skal det foreligge grunneiers tillatelse ved start og mål, og ellers på steder hvor sammenstimling av folk må påregnes.

Bortvisning, fysiske stengsler og forbudsskilt

Reglene om ulovlige stengsler eller oppsetting av skilt med ferdselsforbud kommer av Friluftslovens § 13:

Eier eller bruker av grunn må ikke ved stengsel eller på annen måte vanskeliggjøre ferdsel, opphold, bading eller høsting som er tillatt i denne lov, med mindre det tjener hans berettigete interesser og ikke er til utilbørlig fortrenghet for allmennhetens utøvelse av allemansretten.

Paragrafen setter med dette visse grenser for grunneiers adgang til fritt å utnytte sin eiendom på en måte som vanskeliggjør allmenhetens utøvelse av allemansretten med mindre det tjener

grunneierens berettigete interesse. Stengsler som primært har som formål å hindre folk i å utøve allemannretten er ulovlig.

Dersom ferdsel gjør nevneverdig skade på en eiendom, eller er til vesentlig hinder for bruken som eier eller bruker gjør eller ønsker å gjøre av den, kan kommunen med samtykke av eier eller bruker helt eller delvis sperre av eiendommen i henhold til Frilufsloven § 16. Denne sperringen kan likevel bare gjelde for inntil 5 år om gangen og vedtaket må stadfestes av fylkesmannen. Grunneier eller bruker har likevel rett til å bortvise folk som opptrer hensynsløst eller ved utilbørlig adferd utsetter eiendommen eller berettigete interesser for skade eller ulempe. (Fril. § 11). Berettigete interesser kan omfatte både naboer, andre frilufsfolk og vilt. Bortvising må ikke forveksles med sperring. Grunneier kan etter § 3 selv forby ferdsel på veg eller sti som går gjennom innmark, men bare hvis ferdselen er egnet til å volde nevneverdig skade, som for eksempel terrengslitasje.

Organisert og kommersiell ferdsel.

Allemannretten gir rett til både organisert og kommersiell bruk av privat grunn, under forutsetning av at hver enkelt deltaker og gruppen som helhet holder seg innenfor de rettigheter og plikter frilufsloven og allemansretten fastsetter. Sentralt står plikten om god ferdselskultur i §11. Når mange ferdes sammen øker faren for at det kan oppstå ulempe for grunneier og skade på naturen. Hver enkelt, og gruppen som helhet, plikter derfor å være ekstra aktsomme.

Frilufstmøter, idrettsstevner og lignende sammenkomster som kan medføre nevneverdig skade eller ulempe, kan ikke avholdes uten samtykke fra grunneier (Fril. § 10). Samtykkekravet kan variere, blant annet om arrangementet går på sti, i terrenget eller på veg, type aktivitet og omfanget. Det må innhentes grunneiers samtykke hvis det skal settes opp sperringer, samle folk, ha start eller innkomst, eller hvor sammenstimling av folk kan medføre nevneverdig skade eller ulempe. Dette gjelder særlig frilufstmøter, idrettsstevner ol. For et vanlig idrettsstevne av lokal eller regional karakter betyr dette normalt at grunneiers samtykke må innhentes i området rundt start og mål, og på punkter der det er naturlig at publikum vil samle seg. Alle varige installasjoner som settes opp i forbindelse med idretts- og frilufsstevner krever grunneiers tillatelse på lik linje med andre fysiske tilretteleggingstiltak. Små, midlertidige tilretteleggingstiltak som for eksempel løypeanvisning krever ikke grunneiersamtykke, men skal tas ned etter arrangementet. Utvidelsen fra 2012 som gir rett til sykling, ridning og lignende aktiviteter på veg og opparbeidet sti i innmark som fører til utmark gjelder ikke for organiserte aktiviteter som sykkeløp og rideklubbaktiviteter. Det anbefales alltid å ha dialog med grunneier, beitelag ol. ved planlegging av arrangementer. Der grunneiere ikke lar seg kontakte, kan grunneierlag eller utmarkslag kontaktes. Kommunen kan være behjelpelig med oversikt over grunneiere og kontaktpersoner.

Ferdsel i verneområder.

Nes kommune har følgende verneområder: Svangtjernmyra naturreservat, Fladalsåsen naturreservat, Bjørhusnatten naturreservat og Indre Vassfaret landskapsvernområde. Innenfor alle disse områdene er det lagt ulike begrensninger på ferdsel, særlig knytta til organisert virksomhet, nedfelt i verneforskrifter.

I Svangtjernmyra naturreservat er det forbudt med camping, teltslaging og oppsetting av kamuflasjeinnretninger for fotografering.

På Fladalsåsen naturreservat er det forbudt med teltleir, idrettsarrangement og andre større arrangement. Vernestyret kan gi tillatelse til avgrenset bruk til slike aktiviteter etter søknad. Bruk av sykkel og hest og kjerre er forbudt utenom eksisterende traktorveg avmerket på vernekartet.

I Bjørhusnatten naturreservat er idrettsarrangementer og andre større arrangementer forbudt. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til avgrenset bruk til slike aktiviteter. Det er forbudt å bruke sykkel, hest og kjerre samt riding i verneområdet.

I indre Vassfaret landskapsområde er det forbudt med stevner, sportarrangementer, leirer, øvelser og lignende former for organisert virksomhet. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til slike arrangementer og evt. anviser plass for slik virksomhet.

Forvaltningsstyret/vernemyndigheten er for disse verneområdene lagt til Fylkesmannen i Buskerud. Dersom en er usikker på om en aktivitet er tillatt eller ikke innenfor et verneområde skal vernemyndigheten kontaktes.

Utover bestemmelsene i verneforskriftene gjelder allemansretten og Friluftslovens bestemmelser også i verneområdene.

Om oppholdsretten.

Allemansretten gir rett til å raste og overnatte i utmark. Du kan fritt overnatte på samme sted i utmark i inntil to døgn i lavlandet uten grunneiers samtykke, men ikke nærmere hus eller hytte enn 150 m.

Samtykke til lenger opphold trengs ikke i fjellet eller på områder fjernt fra bebyggelse, med mindre det må regnes med at oppholdet kan medføre nevneverdig skade eller ulempe.

Om høstingsretten.

Allmenhetens høstingsrett innebærer at man i utmark kan høste ville blomster, planter, bær og sopp, når det skjer hensynsfullt og varsomt. Retten kan innskrenkes gjennom annet lovverk, for eksempel arter med særskilt vern.

Turkart og annen informasjon .

Å utgi turkart der turruter, rasteplasser ol. er inntegnet krever ikke samtykke fra grunneier. En bør likevel alltid søke samarbeid med grunneier og andre interessenter i slike prosesser slik at en er enig om hvilke hensyn som bør tas.

Om regulering av ferdsel

Friluftslovens § 15 gir kommunen hjemmel til å regulere ferdsel ved å fastsette adferdsregler på områder eller strekninger med stor utfart og der bruker – eller interessekonfliktene er store. Adferdsregler etter § 15 forutsetter grunneiers samtykke. Et kommunalt vedtak om ferdselsregulering må stdestes av fylkesmannen.

